

Till
Ålands kulturdelegation

Härmed föreslår undertecknade kulturarbetare på Åland att Kulturdelegationen inrättar ett landskapsfinansierat, centralt administrerat och bestående system för utbud av konst- och kulturtjänster för den offentliga sektorn. Målet är att hela Ålands barn och unga garanteras bred tillgång till professionellt producerad konst samt kulturaktiviteter under sakkunnig ledning. Målgruppen definieras enligt paragraf 1 i FN:s konvention om barnets rättigheter från 1989, som fastslår att ett barn är varje människa under 18 år.

Bakgrund

Det har uttryckts en gemensam oro för speciellt barnens kulturella fostran på Åland, och det finns en stor efterfrågan på ett brett utbud av professionella konstnärers uppträdanden och produkter. Likaså efterfrågas bred kulturell klubb- och fritidsverksamhet samt pedagogisk verksamhet jämt fördelat i alla kommuner på Åland.

De åländska yrkesutövande konstnärernas situation är fortsättningsvis svår efter pandemins återverkningar på samhället under två års tid. Möjligheten till försörjning genom att utöva konst har varit begränsad men även andra inkomstkällor som samarbeten, workshops och pedagogiskt arbete har till stor del försvunnit. Alla konstnärer är i behov av kontinuerliga inkomster, som kan komma från dels beställningsarbeten eller publika evenemang såsom konserter, dansuppvisningar, gig, teaterföreställningar, konstutställningar samt bokmässor, och dels undervisning. De åländska konstnärernas särställning utmärks också av att många har sitt arbetsfält i riket eller Sverige, dit resandet av kända skäl har begränsats kraftigt.

Under snart två år har också kulturen för barn och ungdom varit starkt begränsad, därför är en satsning på vettiga kulturutbud för barn och unga nu nödvändig. Här kan landskapsregeringen slå två flugor i en smäll; dels tillgodose åländska barns och ungas behov, och dels ge sysselsättning till konstnärer av alla de slag som skulle kunna berika den offentliga sektorn med sina föreställningar eller workshops och sin kunskap. Restriktionerna under pandemin har fått flera av dem att överväga andra yrken.

Hur kan denna fantastiska resurs komma åländska barn och ungdomar till del? Sedan september 2021 har en fri opolitisk grupp professionella konstnärer bosatta på Åland samlats utan agenda kring en öppen diskussion om konsten och konstnärernas situation. Gruppen växer kontinuerligt till att innefatta alla konstdiscipliner. Det finns många professionella på Åland med stor kunskap och lång erfarenhet från arbete i flera olika länder, vilket definitivt är en resurs som landskapets kulturavdelningen bör ta tillvara. Hur skulle vi kunna samarbeta bättre mot gemensamma mål och hur skulle vi kunna hjälpa varandra?

Förslag

Landskapsregeringen uppmanas härmed att engagera åländska yrkesverksamma konstnärer i det som utgör den offentliga sektorns ansvarsområde, och sålunda stöda de kulturarbetare som faktiskt fortsätter efter denna kris. Ålands barn och unga är deras framtida publik och framtida aktiva deltagare i ett rikt kulturellt Åland.

De professionella kulturarbetarnas svåra situation och avsaknad av grundanställningar har lett till att många under året valt att lämna sina yrken och skola om sig. De ständiga arbetslösa perioderna med a-kassa mellan dåligt stipendiefinansierade egna projekt är en allt mer ohållbar och frustrerande situation för de flesta. Inte alla konstnärer kan heller starta företag på grund av ringa försäljningsvolym, och som företag är man varken berättigad till arbetslöshetsförmåner eller stipendiemedel då kommunerna ändå inte anser sig ha råd att köpa de erbjudna tjänsterna. Flera utbildade konstnärer skulle också vilja flytta till Åland men har svårt att hitta stadig försörjning, trots att det i kommunerna råder skriande behov av både evenemang med konstupplevelser och konstinriktade fritidssysselsättningar.

Det åländska kulturlivet uppvisar flera exempel på situationer, där amatörer utbildar amatörer medan högskoleutbildade professionella konstnären och pedagoger går utan jobb. Till exempel står Ålands Musikinstitut för endast ett fåtal fasta arbetsplatser, och av den som vill bli musiklärare i grundskolorna krävs specifika pedagogiska studier för klass- eller ämneslärare.

Inte på långt när alla utövande konstnärer vill eller kan utföra pedagogiska tjänster, men de som gör det bör för först och främst få *en chans att erbjuda* dem till kommuner och existerande landskapsfinansierade strukturer, som t.ex. det av Ålands kulturdelegation beställda projektet Kreativa Kids. Det ska enligt projektbeskrivningen (2020-2021) "erbjuda kulturaktiviteter i skolans lokaler i anslutning till skoldagens slut under ledning av kreativa, särskilt utvalda och för ändamålet konstaterat lämpliga ledare..." (Projektbeskrivningen, s. 3).

Därför påtalas i konstruktiv anda vikten av att kriterier för ett sådant urval definieras och fastslås i en dialog med de yrkesutövande själva, av vilka det stora flertalet helt instämmer i projektets målsättning att ge barn och unga "möjligheter till kännedom om olika konstnärliga uttrycksformer, där fokus ska ligga på barnens egna möjligheter att skapa och utforska sin naturligt inbyggda konstnärlighet."

Dessutom föreslås ett landskapsfinansierat, regionalt utbudssystem för att förverkliga delmålet att låta målgruppen "ta del av konserter, teaterföreställningar, konstutställningar och andra kulturella och konstnärliga evenemang med syfte att så väl stimulera barnens egna skapande uttrycksförmåga som att ge dem känslomässiga konstupplevelser" (Projektbeskrivningen, s. 3).

Både utbudssystemet och strukturen för pedagogiska tjänster bör utformas så, att de aktörer som vill och anser sig behöriga ska kunna ställa sina offerter och prospekt till förfogande genom ett så kallat *Open call*-förfarande. Som modell anföres regionutvecklingsprojektet Kulturbrickan i Raseborg (<https://www.kulturbrickan.fi>).

Framtidsvision

Enligt samma projektbeskrivning hör det till projektledarens uppgifter "att skapa finansieringsmodeller hur satsningen på kultur för barn kan fortgå efter projekttidens slut". Med erfarenheter från och förslag på sådana finansieringsmodeller står undertecknade grupp till förfogande, så att det verkligen blir en permanent fortsättning på projektet.

Vi omfattar Kreativa Kids fastslagna mål "Att erbjuda alla barn inom målgruppen likvärdig möjlighet att få ta del av skapande verksamheter under professionell ledning, oavsett kön, etnicitet, funktionsnedsättning, bostadsort eller socioekonomisk bakgrund", och vill uppnå det genom att förverkliga projektledarens vision om en egen Kulturskolan Åland, eller förslagsvis Ålands barnkulturcenter. För att uppnå målet "Att skapa modeller för fortsatt bred tillgång till konst och kultur för barn och unga i skolan" (Projektbeskrivningen, s. 3) föreslås ett landskapsfinansierat, centralt administrerat system för utbud av konst- och kulturtjänster för den offentliga sektorn.

Metoder bör implementeras med målsättningen att alla åländska kommuners skolor respektive enheter för småbarnspedagogik, vård och omsorg har en budget för konst och kultur. Personal i offentliga sektorn bör *bistås* och *motiveras* att beakta skäligen konstnader för konstupplevelser och undervisning när arbetsplaner och underlag för budgetering utarbetas.

I riket genomför som bäst Undervisnings- och kulturministeriet i samråd med Förbundet för barnkulturcenter (www.lastenkulttuuri.fi/sv/) det som kallas [Finlandsmodellen för hobbyverksamhet](#), med det uttryckliga syftet att etablera en bestående handlingsmetod i kommuner. Den bestående finansieringen är 14.5 miljoner euro per år. Mellan åren 2003 och 2007 hade ministeriet målsättningen att utveckla konst- och kulturtjänster för barn och unga i hela landet, genom att stöda verksamheten i de existerande barnkulturcentren och främja möjligheterna att utvidga dessa tjänster till orter där de saknades. Utgångspunkten för verksamheten var likabehandling och tillgänglighet samt en strävan efter kvalitativ verksamhet inom sektorer och regioner som har brist på aktörer och yrkesfolk. Idag samarbetar de olika regionernas barnkulturcenter med olika förvaltningsgrenar i kommunerna, t.ex. småbarnsfostran, skolor och aktörer inom den tredje sektorn. Centren gör konstfostran tillgänglig i vardagen för så många barn och unga som möjligt och ökar barnens välbefinnande med konstens och kulturens medel.

Exempel

Två ganska skilda exempel på hur barnkulturcenter ser ut och fungerar är Annegården i Helsingfors, som är knutet till en viss plats och fastighet (<http://www.annantalo.fi/sv/framsidan>), och Barnkulturnätverket i Österbotten, som inte är det (<http://bark.pohjanmaa.fi/framsida/>). Barks styrgrupp består av representation från hela Österbotten, inklusive ambulerande verksamheter. Den grundläggande konstundervisningen i centralorten Vasa

(Taikon och Kuula-institutet) har en representant inne i barnkulturcentrets styrgrupp. Så skulle även Ålands musikinstitut kunna ha det ordnat.

En del av hela barnkulturcentret kan alltså utgöras av den grundläggande konstundervisningen (se lag 633/1998 och förordning 813/1998) som

- är målinriktad och följer läroplanen för konstfostran
- är lättillgänglig för eleven
- leds av lärare som är professionellt utbildade inom sina områden
- ger eleven avgångsbetyg efter avslutade studier och en förberedelse för vidare studier inom konst.

Sedan år 1998, då lagen och förordningen om grundläggande konstundervisning kom till i riket, har det utvecklats verksamhetsformer som framförallt står för kontinuitet, så att elever och vårdnadshavare känner till vad det handlar om och vem som leder grupperna. Att bygga upp en sådan stabilitet tar många år, och det långsiktiga stabila tänkandet saknas på Åland just nu. Många nordiska länder inklusive Finland har tagit tag i just detta problem genom att hitta en välfungerande organisation. Det är dags för Åland att också strukturera upp detta och finna en långsiktig lösning.

Utöver den grundläggande konstundervisningen står Finlandsmodellen, för att garantera en meningsfull och avgiftsfri hobby i samband med skoldagen, i skolan eller nära skolan. Dess huvudsyfte är att öka välbefinnandet för målgruppen barn och unga i skolornas åk 1-9 samt tilläggsutbildningar, genom att erbjuda kulturella, vetenskapliga och konstnärliga hobbyer samt sport och andra aktiviteter i närmiljön. Modellen samordnar befintliga bra rutiner och metoder genom att hörsamma de ungas synpunkter och befrämja samarbete mellan skolor och hobbyaktörer.

Särskilda lokala drag kan beaktas, *ansvarig* aktör och samordnare är *kommunen eller kommunerna tillsammans*. Aktiviteterna kan ordnas av kommunens organ, idrottsklubbar, kulturella aktörer, ungdomsorganisationer eller andra sammanslutningar som ordnar hobbyverksamhet och som har kunskaper om samverkan med barn och unga. Det kan också vara fråga om en frivillig aktivitet som unga självmant utför i en övervakad miljö.

Som utmaningar har befunnits vara följande faktorer, vilket även undertecknade har erfarit på Åland:

- tidtabellen för bidrag och vardag möts inte. Planeringen försvåras av det faktum att ett läsår sträcker sig från slutet av augusti till början av juni, medan ansökningstiden för många bidragsformer ligger på senhösten och besked kommer under vårvintern
 - kommunerna har olika rutiner och metoder gällande ersättning och villkor
 - svårigheter att hitta kontaktinformationen till kommunernas kontaktpersoner
 - i den inledande fasen har det varit svårt att hitta aktörer inom den givna tidsramen.
- (ur presentationen "Finlandsmodellen för hobbyverksamhet", koordinatör Tarja Vartiainen)

Förverkligande

I riket står regionförvaltningsverken för handledning om bidragets användning samt ansökan och rapportering (inklusive ansökningar om ändring och tilläggstid), medan Undervisnings- och kulturministeriet ansvarar för:

- allmän informationsstyrning och utveckling av modellen
- fastställande av sökvillkoren för bidraget, som kommunerna kan ansöka om
- riksomfattande enkät bland skoleelver

En tredje part fungerar som kontaktpunkt, det är en koordinator på Utbildningsstyrelsen, anställd av Förbundet för barnkultur i Finland, vars uppgifter är:

- att stödja kommuner och hobbyorganisatörerna
- att nätverka
- att samla in och dela god praxis
- att utveckla och underhålla hemsidan som underlättar för alla parter.

Modellens ansvarsfördelning torde vara möjlig att tillämpa även i landskapet Åland, åtminstone delvis.

I samband med utvärderingen av det åländska projektet Kreativa Kids är det befogat att uppmärksamma framför allt tre slutsatser som dragits i riket:

- Finlandsmodellen för hobbyverksamhet är en stor möjlighet för aktörer inom kultur och konst eftersom önskemål om kulturella och konstnärliga hobbyer har framhållits i de ungas enkätsvar.
 - För konstpedagoger och lärare är lön enligt kollektivavtal en förutsättning för verksamheten och grunden för högklassig hobbyverksamhet inom kultur och konst. Så har det inte varit i alla kommuner.
 - Det projektmässiga måste slopas för att det ska vara möjligt att rekrytera aktörer.
- (ur presentationen "Finlandsmodellen för hobbyverksamhet", koordinator Tarja Vartiainen)

Åtgärder

I "Förslag till Ålands budget för år 2022", under rubriken 510 Allmän ungdoms-, idrotts- och kulturverksamhet, föreslås 477.000 euro i landskapsandelar för ungdoms-, idrotts- och kulturverksamhet. Ett av målen för år 2022 anges vara att "planera för stöd för kultur på beställning, som en fortsättning på Kreativa barn" (s. 79).

Därför föreslår undertecknade att landskapsregeringen inrättar:

- ett konstnärstyt utbudssystem med utjämningsbidrag för arrangörer inom den offentliga sektorn
- en tjänst för en barnkulturkoordinator som ska förmedla konstnärliga och konstpedagogiska tjänster till arrangörerna, och samordna olika kulturella satsningar för bästa möjliga ekonomiska utnyttjande av resurser för både kommuner och pedagoger

Kreativa Kids referensgrupp ska enligt projektbeskrivningen bestå av "en representant för kulturdelegationen, utbildnings- och kulturavdelningen, kulturbyrån samt två representanter för skola (...) och eventuellt en representant för barnkulturområdet. Styrgruppen fungerar som bollplank och rådgivare för projektledaren" (Projektbeskrivning, s. 4).

Härmed framföres med emfas att i en sådan referensgrupp bör ingå *två ordinarie representanter för de utövande konstnärernas och konstpedagogernas yrkeskår*, samt att det behövs ett *objektivt representationsunderlag* i form av deras branschorganisationer på Åland.

Mariehamn, fredagen den 10 december 2021

Matts Stenlund

Grete Sneltvedt

Sheyda Shafiei

Hanna Kivioja

Jonna Kevin

Therese Karlsson

Isa Hällström

Markus Helander

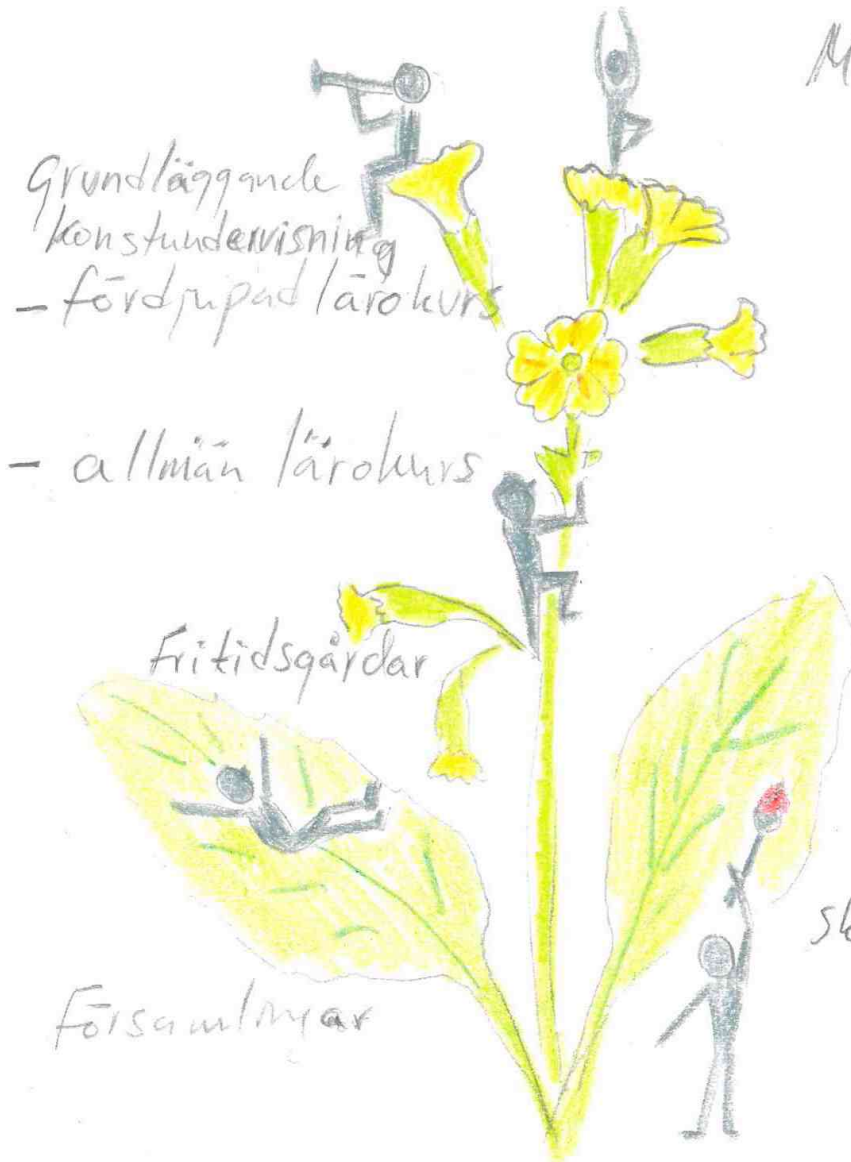
Jenny Carlstedt

Marcus Boman

Bilagor

1. Illustration över strukturmodell

2. I anslutning till denna skrivelse överlämnas en appell för barns och ungas rätt till konst och kultur i hela regionen, vilken stöds av 222 medborgares underskrifter - däribland deltagarna i Ålands lärarförening r.f:s höstmöte - samt de fyra organisationerna Bild- och formskolan r.f., Ålands Konstförening r.f., Ålands Litteraturförening r.f. och skärgårdsungdomarnas intresseorganisation Skunk r.f.

Grundläggande
konstundervisning
- fördjupad lärokurs

- allmän lärokurs

Fritidsgårdar

Församlingar

Medborgarinstitut

yrkesutbildning

Barn kultur center

Föreningar

Skolans klubbverksamhet

konst och kultur för barn & unga